

luôn đi đến những kết luận có lợi cho mình.

Chính là tiền, đúng hơn, chính là thiếu tiền mà con người này thay đổi đến như vậy. Cứ có một ít tiền xem, anh ta sẽ trở lại là chính mình ngay lập tức.

----- BẠN CÓ SỢ BỊ PHÊ PHÁN KHÔNG?

Không ai nói được cụ thể từ đâu ra nỗi sợ hãi này của con người, nhưng có một điều chắc chắn - nó tồn tại trong ta và rất phát triển. Cũng có thể, sợ phê phán là do một phần bản chất của con người chẳng những muốn cướp thức ăn và tài sản của người thân, mà còn biện bạch cho những hành vi của mình bằng sự phê phán tính cách của người bị cướp. Ai còn lạ gì, kẻ trộm thì hay nói xấu người bị chúng lấy cắp, còn các nhà chính trị, muốn giành thắng lợi trong bầu cử, chẳng những khoe với thế giới những phẩm chất và trình độ riêng của mình, mà còn bôi nhọ đối phương nữa.

Hãy nhìn xem, các nhà sản xuất quần áo lớn lợi dụng nỗi sợ hãi bị phê phán mới nhanh làm sao! Mùa nào cũng thay rất nhiều chi tiết trên những thứ ta mặc. Nhưng ai là người đặt mốt? Tất nhiên không phải người mua, mà là người sản xuất quần áo. Cần gì thay kiểu nhiều như thế? Câu trả lời rất rõ ràng: để bán được nhiều hơn. Hay ô tô cũng vậy. Mùa nào cũng ra mác mới, mốt mới. Và ít ai mạo hiểm ngồi vào chiếc ô tô đã lỗi thời.

Những gì chúng tôi vừa mô tả tất nhiên chỉ là điều vụn vặt. Bây giờ ta hãy nghiên cứu hành vi của con người dưới tác động của nỗi sợ hãi bị phê phán trong những hoàn cảnh đáng kể hơn. Ví dụ, ta hãy lấy một người bất kỳ ở độ tuổi trưởng thành về trí tuệ (thông thường đó là độ tuổi 35-40), và nếu bạn biết đọc những ý nghĩ thầm kín của anh ta, bạn sẽ phát hiện ra rằng anh ta hoàn toàn không tin vào những câu chuyện mà linh mục vẫn kể cho anh ta nghe khi anh ta còn bé. Vậy tại sao một người sống trong thời đại văn minh của chúng ta lại ngại nói thẳng về những điều mình không tin? à, là bởi vì anh ta sợ bị phê phán! Bởi vì không ít đàn ông và đàn bà đã từng bị hỏa thiêu trên giàn lửa chỉ vì họ dám nghi ngờ sự tồn tại của những bóng ma. Vì thế, chẳng có gì lạ khi chúng ta thừa hưởng kho tàng nhận thức thiên về sợ hãi. Nói cho cùng thì cái thời mà cứ có ý phê phán là sẽ bị trừng phạt nghiêm khắc cũng chưa cách xa thời chúng ta là mấy. Ở một số nước đến tận ngày nay vẫn còn những hiện tượng như vậy.

Nỗi sợ hãi bị phê phán giết chết sáng kiến, phá vỡ sức mạnh tưởng tượng, hạn chế cá tính, làm con người mất tự tin và gây hại cho anh ta trong nhiều trường hợp khác. Vâng . . . Sự phê phán của cha mẹ rất hay để lại những vết thương không bao giờ lành cho con người. Mẹ một người bạn thuở thiếu thời của tôi già nó (theo đúng nghĩa đen của từ này!), tức là giáo dục con bằng chày, ngày nào cũng đánh, và lần nào cũng kết thúc hành lễ bằng tuyên bố sau: Ôi, nhà tù nó nhớ mày quá rồi đấy, mày trước hai mươi tuổi thể nào